

Hij meent dat er een ander vocabulaire nodig is om de ervaring van de presentie, van het transcendente dat dat zich in de tijd dringt, te verwoorden.

In de Epiloog blikkt Dubisch terug en vooruit. Zij geeft aan dat Maria een inspiratiebron is voor diverse groeperingen, moderne en antimoderne. Zij heeft *'many faces'*. In de figuur van Maria Magdalena wordt, volgens Dubisch, een sterkere uitdaging aan de patriarchale dogma's en instituties gesymboliseerd.

Moved by Mary is een boeiend boek, met helder geschreven artikelen. Uiteraard geldt ook voor deze bundel dat niet alle artikelen hetzelfde kwaliteitsniveau hebben. Maar dat laat onverlet dat het om een interessante en belangwekkende publicatie gaat. Interessant vanwege de beschreven casussen, belangwekkend omdat niet met het beschrijven wordt volstaan, maar de data expliciet in verband worden gebracht met de maatschappelijke context waarin zij zich voordoen. De casus wordt als venster gebruikt om zicht te krijgen op maatschappelijke ontwikkelingen. Deze bundel toont eens te meer het belang aan van kwalitatief onderzoek voor de godsdienstsociologie.

Lammert G. Jansma

Veenwouden

De Jong, Gert (2008), *Doen alsofer niets is. Sociologische gevalstudie over een kerkelijke gemeente als dynamische configuratie*, Wageningen: Ponsen & Looyen, 254 blz., ISBN 9789064642920.

De kerk, en preciezer: een kerkelijke gemeente, is een complex sociaal fenomeen. Ze heeft trekken van een organisatie, een gemeenschap en een sociale beweging. Als organisatie is ze bewust geconstrueerd met bepaalde doelen, een hiërarchie en een verhouding tot de omgeving waaraan ze diensten levert (zoals *rites de passage*). De kerk heeft ook trekken van een gemeenschap (*community*) met frequente informele *face-to-face* contacten, gevoelens van saamhorigheid en een onderscheid met buitenstaanders. Ten slotte is de kerk niet alleen bron van en nauw verbonden met concrete sociale bewegingen, maar treedt ze zelf ook op als beweging, bijvoorbeeld in het publieke debat. Dit bewegingskarakter is vooral verbonden met een besef van onbehagen, bijvoorbeeld 'de gebrokenheid van deze wereld', en een missie ofwel een visie op hoe het zou moeten. Als beweging heeft ze duidelijke voortrekkers, maar zijn de grenzen tussen beweging en omgeving diffuus.

De Jong, theoloog en onderzoeker bij het onderzoeks- en adviesbureau voor religie en samenleving Kaski, spreekt van drie 'entiteiten' binnen een 'dynamische configuratie' en heeft de bruikbaarheid van dit model empirisch getoetst. Daartoe heeft hij de gang van zaken in protestants(-oecumenisch) Amersfoort-Noord grondig doorgenomen aan de hand van gesprekken en het doorploegen van de papierwinkel. Met dit onderzoek, waarop de auteur te Nijmegen in de Managementwetenschappen promoveerde, wordt een wens

ingewilligd, meer dan eens door socioloog Jan Jonkers geuit, om goed na te gaan wat het kerkelijk opbouwwerk nu feitelijk oplevert.

De onderzochte casus heeft enige bekendheid gekregen vanwege de ambitie om in nieuwbouwlocatie Vathorst tot een (kerk)grensoverschrijdende integratie van religieuze, maatschappelijke en culturele functies in één gebouw te komen. Is die droom ook uitgekomen? Nee, inmiddels kerkt een oecumenisch gezinde Protestantse Gemeente in een schoolgebouw en plant deze een eigen kerkgebouw; de R.K. Parochie heeft zich uit de gezamenlijke vieringen en het bouwproject teruggetrokken, en alleen aan orthodox-confessionele zijde bloeit de oecumene: tussen voormalige hervormden, christelijk-gereformeerden en nederlands-gereformeerden. Wel werkt de kerk in haar welkomstwerk samen met allerlei maatschappelijke en culturele organisaties – een bescheiden verwezenlijking van de droom van weleer.

Het onderzoek laat zien dat de dromers wel iets in gang zetten met hun 'concrete utopieën', maar botsten op de verlangens van de bestaande gemeenschappen naar een kerkgebouw en de plannen en regels van de betrokken kerkelijke organisaties. De methodische les die uit deze onderneming kan worden getrokken, is dan ook dat je rekening moet houden met wat er is (zelfs in een ogenschijnlijk niemandsland als een Vinex-locatie). Het is goed als er een inspirerende visie klinkt, maar die moet wel worden vertaald in operationele doelen en het vergt een enorme inspanning om mensen in een nieuwe beweging mee te nemen. De gemeenschap waarmee je te maken hebt, neemt haar eigen agenda mee. Tragiek, paradoxen, ambivalentie – ze horen erbij. De studie mondt uit in een aanbeveling aan kerkelijke opbouwwerkers om het evenwicht te zoeken tussen een perspectief op de kerk als organisatie, sociale beweging en gemeenschap. Wanneer een charismatische figuur optreedt die uitnodigende vergezichten schildert waarin kerk en wereld als nieuw verschijnen, heeft de kerk trekken van een sociale beweging. De kerk als organisatie kan daar haar stempel van goedkeuring aan geven en de kerk als gemeenschap kan mensen en middelen leveren. Maar de kerkelijke organisatie kan de beweging ook doodorganiseren en de bestaande gemeenschap kan beweging geweldig tegenwerken.

Net als het voorafgaande proefschrift van Marten van der Meulen over een dergelijk project in Leidse Rijn laat dit proefschrift mooi zien hoe gemeentevorming in de praktijk (niet) werkt. Het onderscheid tussen model en werkelijkheid wordt hierbij helaas niet altijd scherp gemaakt, waardoor zaken nodeloos ingewikkeld worden voorgesteld. Merkwaardige afwezigheid in de literatuur is *Ecclesiology in context* (1993) van Hans van der Ven. Daarbij zij toegegeven dat diens (verwante) systeemtheoretische benadering de leesbaarheid en relevantie van dit onderzoeksverslag niet zou hebben bevorderd.

Kees de Groot

Tilburg